CULTUL BISERICII ORTODOXE, MEDIU AL LUCRĂRILOR SFÎNTULUI DUH ASUPRA CREDINCIOŞILOR

Pr. prof. D. STĂNILOAE

Cultul Bisericii Ortodoxe are în centrul lui Sfînta Liturghie, în care se săvîrşeşte, prin lucrarea Sfîntului Duh, prefacerea pîinii şi vinului în trupul şi sîngele Domnului şi se împărtăşesc credincioşii de acestea şi de însuşi Sfîntul Duh care e sălăşluit în trupul euharistic al Domnului ca într-un locaş şi ca într-o biserică [1].

Se spune aceasta în rugăciunea ce o rosteşte preotul după prefacerea darurilor, în care se arată că această prefacere are loc «pentru ca (trupul şi sîngele în care ele s-au prefăcut prin Duhul cel Sfînt) să fie celor ce se vor împărtăşi spre trezirea sufletului, spre iertarea păcatelor, spre împărtăşirea cu Sfîntul Tău Duh».

O altă parte însemnată a cultului Bisericii Ortodoxe constă din rînduielile Sfintelor Taine, prin care se împărtăşesc credincioşilor alte haruri. Dar pe lîngă aceste părţi, cultul Bisericii Ortodoxe mai constă şi din unele ierurgii : de ex. : sfinţirea apei mici şi mari, înmormîntarea, sfinţirea locaşului bisericesc, a icoanelor, a altor obiecte bisericeşti, apoi sfinţirile unor veşminte şi obiecte bisericeşti, a unor alimente folosite de credincioşi, pentru ca toate acestea să se îmbrace în diferite daruri ale Sfîntului Duh şi prin ele şi cei ce se ating sau se folosesc de ele ; nu mai vorbim de numeroasele binecuvîntări ce sînt îndreptate de Dumnezeu prin preot spre credincioşii înşişi, toate însoţite de semnul sfintei cruci făcut de preot cu crucea sau cu mîna peste aceştia. În plus, cultul Bisericii Ortodoxe mai cuprinde şi cele şapte Laude, în care credincioşii se întîlnesc de asemenea cu lucrarea Sfîntului Duh. În general se poate spune că în cursul întregului cult al Bisericii Ortodoxe se revarsă ca o ploaie darurile Sfîntului Duh peste credincioşii prezenţi şi aflaţi în stare de rugăciune.

Învăţătura ortodoxă despre lucrările (în greceşte : «energiile») necreate ale lui Dumnezeu, care iau stingere cu făpturile şi le pătrund pornind din Duhul Sfînt, îşi are o aplicare practică în tot cultul Bisericii Ortodoxe.

---

1. Arhim. Elie Mastroianopoulos, *Ecclessia kai Euharistia kata ton Apostolon Makrakin*, în «rev. Anaplasis», mai-iunie 1967, p. 190: «Unde e trupul lui Hristos, acolo e şi Duhul Lui, pentru că trupul e casa şi biserica (naos) Lui». Autorul a avut, fără îndoială, în vedere şi cuvîntul Sfîntului Apostol Pavel că chiar trupul nostru e locaşul Duhului Sfînt (I Cor. III, 16 ; VI, 19).

Dacă în Occident, începînd cu scolastica, creştinismul a devenit mai mult temă de speculaţie teologică, ceea ce în protestantism a făcut din cult aproape numai o predică şi o sumă de cîntări adresate de comunitate unui Dumnezeu ce persistă într-un transcendent inaccesibil, în ortodoxie cultul este în mod principal mediul de trăire al lucrărilor Sfîntului Duh de către credincioşi. Pentru credincioşii ortodocşi Dumnezeu este aici, e simţit lucrînd în mod diferit, potrivit cu trebuinţele diferite ale lor şi ale fiecărui credincios în parte. Rugăciunea credincioşilor în comun, sau a fiecărui credincios în parte, sau accentul pus de fiecare credincios pe trebuinţa lui în însoţirea cererii rostite de către preot pentru toţi, sînt simţite ca bucurîndu-se îndată de o ascultare din partea lui Dumnezeu şi de ajutorul dat de El imediat sau de asigurarea că se va împărtăşi de acest ajutor în momentul cînd va avea nevoie de el. Ba într-o rugăciune de la vecernia din Duminica Rusaliilor adresată Sfîntului Duh, preotul spune: «Tu, Cel ce împlineşti cererile noastre înainte de a le îndrepta către Tine».

Cultul nu e numai o laudă a credincioşilor adresată unui Dumnezeu ce se ţine la distanţă de ei şi e ascuns într-o înălţime neapropiată, ci un dialog real între ei şi Dumnezeu, credincioşii adresîndu-i rugăciunea şi Dumnezeu care e simţit prezent şi lucrător, răspunzînd cu mîngîierile, întăririle, cu împlinirile efective ale celor cerute de ei. Ei nu cîntă numai psalmi de cuprins general, de preamărire comună a lui Dumnezeu, ci se roagă pentru împlinirea trebuinţelor concrete şi proprii ale lor şi ale celor împreună prezenţi în biserică sau şi ale celor absenţi dar apropiaţi lor.

Deosebirea aceasta între cultul Bisericii Ortodoxe şi cultul celorlalte confesiuni o simte oricine intră alternativ în locaşurile de cult ale lor. Credincioşii protestanţi stau în bănci şi cîntă împreună un număr de psalmi, indicaţi de întîistătătorii cultului, iar apoi ascultă o predică care dezvoltă teologic o latură a operei lui Hristos săvîrşită odinioară pentru toţi. Totul decurge foarte impresionant şi totuşi depărtat de trebuinţele reale ale credincioşilor. Credincioşii catolici fac cam acelaşi lucru, doar că urmăresc în plus cîteva gesturi ale preotului prin care acesta aduce hostia pentru prefacere şi, după o anumită pregătire a ei şi a potirului, rosteşte cuvintele de odinioară ale Domnului de la Cina cea de Taină, socotite ca avînd putere de prefacere, apoi se înşiruie în faţă pentru primirea disciplinată, dar lipsită de prea adînci emoţii, a hostiei prefăcute. Credincioşii ortodocşi însoţesc însă, adîncind în inima lor, uneori, pînă la lacrimi, cererile ecteniilor preotului şi răspunsurile stranei, cînd nu dau aceste răspunsuri împreună. Unii arată pe faţa lor transfigurată pînă la extaz cît de mult adîncesc aceste cereri şi răspunsuri în inima lor; alţii îngenunche pe la icoane, adresîndu-şi cererile proprii Domnului Iisus Hristos sau Maicii Domnului sau vreunui alt sfînt cu tot dinadinsul, cu ochii înlăcrimaţi, aşteptînd ajutor ca de la o supremă instanţă. Mulţi sărută crucea cu care trece preotul printre ei, se ating de odăjdiile sfinţite ale preotului; toţi vin să se miru-

iască la sfîrșitul slujbei, iar cei ce n-au mîncat încă în ziua aceea primesc o părticică de anafură, sau de pîine binecuvîntată, sau un păhărel de apă sfințită. Toți își pleacă capetele la orice binecuvîntare a preotului făcută peste ei în semnul crucii, făcîndu-și și ei semnul crucii, convinși că atît prin cuvînt cît și prin semnul crucii le vine un ajutor de la Dumnezeu. Ei știu că crucea are în ea puterea lui Hristos care s-a jertfit pentru ei dintr-o iubire care continuă să li se arate și acum și făcîndu-și și ei semnul crucii își manifestă aceeași părăsire a egoismului lor din iubirea față de Domnul și întreolaltă, fapt care e în măsură să aducă între ei pacea la care îi îndeamnă preotul și pe care le-o dăruiește Hristos prin cuvintele rostite de preot: «Pace tuturor». Nu mai vorbim de marea cutremurare cu care se apropie cei ce se împărtășesc, de sfîntul potir, la invitația preotului: «Cu frică de Dumnezeu, cu credință și cu dragoste să vă apropiați», sau cu cîtă simțire rostesc după preot cuvintele prin care cer lui Hristos să-i învrednicească de iertarea păcatelor ca să se împărtășească cum se cuvine de trupul și sîngele Lui. Ei s-au pregătit mai multe zile sau săptămîni mai înainte pentru acest moment de vîrf al vieții lor duhovnicești și vin spre împărtășanie cu lumînarea aprinsă, ca semn că însăși conștiința lor este luminată de înțelegerea a ceea ce se săvîrșește cu ei și că toată ființa lor e luminată, sau transfigurată de simțirea prezenței și a venirii în ei a Celui ce este lumina lumii. Ei simt că Duhul Sfînt de care e plin trupul lui Hristos vine să-i lumineze și să-i curățească de toată întinăciunea și să le dea putere să-și transforme cu adevărat viața lor.

În general în tot timpul Sfintei Liturghii credincioșii trăiesc în mod concret și intens simțirea că stau sub ploaia darurilor sau ale lucrărilor necreate ale Sfîntului Duh, de care se umplu în măsura credinței lor și de care se împărtășesc în mod treptat, pe măsura creșterii lor duhovnicești, pînă la împărtășirea de însuși trupul Domnului umplut de Duhul Lui Cel Sfînt.

Dumnezeu n-a devenit, precum se vede, pentru ortodoxie o temă de speculație teologică abstractă, sau de teologie speculativă și informația pur istorică, n-a luat locul experienței vii, anamnezei retrăite a lucrării mîntuitoare a lui Hristos, comunicată credincioșilor prin energiile Lui necreate, aduse în ei de Duhul Sfînt, în tot cultul Bisericii. Credincioșii ortodocși nu sînt îndemnați să încerce a bănui modul de a fi al unui Dumnezeu ce rămîne distant de ei, folosindu-se de îngustimea infimă a rațiunii lor, ci se scaldă în oceanul nemijlocit prezent al puterilor lui Dumnezeu, lucrător prin nenumăratele și tainicile Lui energii, care răspund trebuințelor lor mereu altele și mereu crescute duhovnicește și mult diferențiate.

Criza creștinismului occidental își are explicația ei tocmai în această reducere a preocupării de Dumnezeu la o speculație, de care nu pot fi capabili decît puțini inși, cu o pregătire specială, sau care par omului modern depășite de înțelegerea cu mult mai complexă astăzi a lui

Cuvintele singure, care mai mult exprimă idei, decît să transmită puteri, nu pot comunica pe Dumnezeu, în indefinitul Lui viu și lucrător, oricît de măestrite și de sentimentale ar fi ele. Sentimentele ce însoțesc aceste cuvinte, fără convingerea lucrării concomitente a lui Dumnezeu, sînt însoțite atît în sufletul celui ce le rostește cît și ale celor ce le ascultă mai mult de impresia că au un caracter subiectiv, sau își datoresc accentele lor mai remarcabile talentului predicatorului, care nu-l lasă totdeauna ferit de impresia proprie și a celor ce le ascultă că nu sînt ferite de o oarecare umbră de mîndrie.

Aceasta nu înseamnă că ortodoxia nu acordă și ea o putere cuvintelor rostite sau cîntate. Fără să considere cuvîntul ca singurul mijloc al lucrării creștine, cum se întîmplă aceasta în protestantism, ci socotind Tainele mijloace mai eficiente ale acestei lucrări — așa cum îmbrățișarea iubitoare e mai mult decît lungile declarații de iubire — ortodoxia vede totuși în cuvîntul rostit sau cîntat lucrînd puterea lui Dumnezeu. Căci prin binecuvîntarea preotului — care e un cuvînt rostit de preot către credincioși în numele lui Dumnezeu — sau prin cuvintele rugăciunilor adresate de preot sau de credincioși lui Dumnezeu, sau prin cuvintele de chemare a Duhului Sfînt, vin de fapt puterile dumnezeiești producătoare de efecte binefăcătoare asupra credincioșilor și obiectelor aduse de ei în biserică în acest scop. Și bine ar fi dacă și cuvîntul de propovăduire al preotului ar lua forma binecuvîntării, a rugăciunii, a invocării Sfîntului Duh, așa cum este orice cuvînt al Sfintei Scripturi și al Sfinților Părinți, și n-ar rămînea o simplă expunere speculativă despre Dumnezeu.

Chiar prima pogorîre a Sfîntului Duh în ziua Cincizecimii nu s-a produs peste un ins singuratic și nu în vremea vreunei alte îndeletniciri, ci peste grupul celor adunați împreună cu Apostolii, strîns legați între ei prin credința în Hristos și uniți în stare de rugăciune, în «foișorul de sus», adică într-un locaș ridicat peste încăperile destinate trebuințelor de natură obișnuită. Biserica în calitate de trup obștesc al lui Hristos ia ființă într-o încăpere capabilă să devină locaș bisericesc prin întîlnirea între adunarea credincioșilor și lucrările Sfîntului Duh.

Pogorîrea Sfîntului Duh nu se limitează însă la adunarea Apostolilor și a celor împreună cu ei, ci îndată după predica lui Petru, adevărată laudă a lui Dumnezeu și a Fiului Său Cel înviat, rostită din puterea Lui, are ca urmare împărtășirea a trei mii de suflete de harul Lui prin Sf. Botez, care le deschide putința să trăiască prin toate darurile Lui ca membri ai Bisericii, fapt care se manifestă prin adunarea credincioșilor zi de zi la rugăciune, la frîngerea pîinii, care nu putea avea loc fără lucrarea Sfîntului Duh și fără «multe minuni și semne ce se făceau de către (sau prin) Apostoli», datorită Aceluiași Duh Sfînt (Fapte II, 42—43).

Orice Sfîntă Liturghie, orice Taină a Bisericii, orice ierurgie și orice sfîntă slujbă, e o continuare a Cincizecimii, sau pogorîrii Sfîntului Duh

şi a lucrării Lui peste cei adunaţi «în încăperea de sus», în rugăciune. Poporul credincios se aduna plin de frica de Dumnezeu sau pătruns de conştiinţa şi de simţirea lucrării mai presus de fire a Duhului Sfînt, în jurul Apostolilor, căci «prin mîinile Apostolilor se făceau multe semne şi minuni în popor» (Fapte V, 12).

Pînă şi umbra Apostolilor, trecînd peste cei bolnavi, le aducea vindecare prin Duhul Sfînt lucrător în ei (Fapte V, 15—16), pentru că şi umbra ţine de persoana celui din care porneşte, cum ţine orice lucrare pornită din el. Şi lucrările necreate ale lui Dumnezeu erau imprimate în lucrările sfinţilor Apostoli şi de aceea sînt imprimate în lucrările sfinte primite sau săvîrşite de toţi cei ce trăiesc în unire cu Dumnezeu. E ceea ce se petrece şi azi în poporul credincios adunat în jurul preoţilor ca urmaşi ai Apostolilor şi săvîrşitori ai actelor acelora, la rugăciunea închinată lui Dumnezeu. Căci la aceste ocazii se înfăptuieşte o adevărată unire a sufletelor cu Duhul Sfînt şi o revărsare a puterilor Lui peste cei credincioşi.

Această împletire între rugăciunea poporului credincios adunat în jurul preoţilor şi între lucrarea Sfîntului Duh «în încăperea cea de sus», (în locaşul bisericii) are loc şi azi în cultul Bisericii Ortodoxe.

Împletirea aceasta între rugăciunea adunării credincioşilor în locaşul anume rînduit pentru aceasta şi lucrările Sfîntului Duh se poate urmări în tot cuprinsul Faptelor Apostolilor. Dar despre lucrarea sfinţitoare şi întăritoare a lui Hristos prin Duhul Sfînt vorbesc şi Epistolele Sfinţilor Apostoli. După Sf. Apostol Pavel, «Hristos Iisus s-a făcut sfinţire de la Dumnezeu» (I Cor. I, 30). Şi tot după Sf. Apostol Pavel, propovăduirea lui nu-şi are întemeierea în meşteşugul înţelepciunii omeneşti, «ci în dovedirea Duhului şi a puterii». Sfîntul Apostol Pavel nu desfăşura expuneri speculative, care să-i atragă lui ca om admiraţia ascultătorilor, ci rostea din conştiinţa prezenţei lui Dumnezeu în el cuvinte de laudă nemaiauzite a lui Dumnezeu, de binecuvîntare, presărate cu rugăciuni fierbinţi, care toate făceau să se reverse puterea lui Dumnezeu peste ascultători şi aceştia să simtă în ei puterea Lui. De aceea credinţa ascultătorilor săi nu-şi avea izvorul şi temeiul în înţelepciunea omenească naturală, deci în dibăcia speculaţiei raţiunii obişnuite, «ci în puterea lui Dumnezeu» (I Cor. II, 4, 5). Căci numai Duhul lui Dumnezeu face inimile în stare să pătrundă în «adîncurile lui Dumnezeu», şi să se încălzească de ele şi numai prin Duhul lui Dumnezeu se experiază «darurile lui Dumnezeu» (I Cor. II, 11—12). De aceea Duhul umple de slavă sau de strălucire duhovnicească, netrupească pe cei smeriţi, prin credinţa şi prin simţirea prezenţei Lui care le umple fiinţa (I Cor. IV, 10).

Sfîntul Apostol Pavel socoteşte de la sine înţeles că credincioşii cunosc (din experienţă, din simţire) că trupul lor este locaşul Duhului Sfînt (I Cor. III, 19).

Nu era credincios care să nu se împărtăşească de un dar sau altul al lui Dumnezeu. Între ele era şi darul vindecărilor, al facerilor de

minuni, al proorociei. Dar toate le aveau ca să se folosească şi ceilalţi de ele ca într-un trup, în care toate mădularele se folosesc de darurile fiecăruia din ele, căci toţi alcătuiau împreună trupul de nedesfăcut al lui Hristos şi toate erau de la unul şi acelaşi Duh al lui Hristos care sălăşluia în trupul lui Hristos şi făcea ca aceste daruri să treacă de la un mădular la altul, nici un mădular neoprind în folosirea sa exclusivă, egoistă, darul primit, ci făcînd parte de el tuturor (I Cor. XIII). Nu putem spune că nu primesc şi azi credincioşii diferite daruri de la Duhul Sfînt, cu deosebire în timpul adunării lor la sfintele slujbe, la rugăciunea comună, în jurul preoţilor. Unul primeşte darul iubirii cu fapta faţă de oameni, altul pe al înţelepciunii, altul pe al rugăciunii mai fierbinţi, unul pe al vindecării de o boală sau puterea întăritoare şi vindecătoare pentru semenii lor bolnavi prin rugăciunea lui mai stăruitoare şi prin puterea ce o insuflă celui bolnav. Biserica Ortodoxă îşi mărturiseşte această convingere şi se dovedeşte că e continuatoarea Bisericii din vremea Apostolilor prin credinţa şi prin practica ei.

Întrucît este evident tuturor ceea ce primim prin Sfînta Liturghie prin sfintele Taine şi prin diferitele ierurgii, ne vom opri puţin în cele ce urmează la unele din darurile ce le primim prin Laudele bisericeşti, constatatoare din rugăciuni rostite sau cîntate şi din binecuvîntări ale preotului, deci din cuvinte pline de puterea lui Dumnezeu. Într-o rugăciune de la Miezonoptica de fiecare zi se cere, şi n-avem nici un motiv să ne îndoim că cerem degeaba: «Hristoase Dumnezeule... primeşte şi cererile noastre în ceasul acesta şi îndreptează viaţa noastră spre poruncile Tale; sfinţeşte sufletele noastre, curăţeşte cugetările noastre, îndreptează gîndurile noastre, izbăveşte-ne pe noi de tot necazul, de rele şi de dureri. Acopere-ne cu sfinţii tăi îngeri, ca, apăraţi şi călăuziţi de paza lor, să ajungem la unitatea credinţei şi la cunoştinţa slavei Tale neapropiate».

Acestea nu sînt numai speculaţii teologice, ci strigăte de ajutor izvorîte din convingerea că sînt auzite şi cererea lor împlinită; izvorîte din simţirea trebuinţei de ajutor şi din convingerea că la Dumnezeu este ultima nădejde a mîntuirii noastre, nu numai în viaţa de aici ci şi în viaţa de veci. Toate slujbele bisericeşti sînt alcătuite din rugăciuni în care se exprimă o neclintită încredere în efectul lor, în ascultarea lor de către Dumnezeu şi în răspunsul lui Dumnezeu cu fapta la cererile exprimate în ele.

Dar prin rugăciunile slujbelor credinciosul cere cu convingerea ascultării lor darul iertării şi bunătăţii vieţii veşnice nu numai pentru persoana proprie, şi pentru cei apropiaţi, prezenţi şi absenţi, aflaţi încă în viaţă, ci şi pentru cei adormiţi. Într-o rugăciune rostită de preot spre sfîrşitul Miezonopticii de sîmbătă seara, se cere: «Pomeneşte, Doamne, pe părinţii şi fraţii noştri, adormiţi întru nădejdea învierii spre viaţa de veci şi pe toţi cei morţi întru binecredincioşie şi credinţă, şi le iartă lor toată greşala cu cuvîntul, cu lucrul sau cu gîndul. Şi-i sălăşluieşte pe ei în locuri luminoase, în locuri de verdeaţă, în locuri de odihnă, de

unde a fugit toată durerea, întristarea şi suspinarea, unde privirea feţei Tale veseleşte pe toţi Sfinţii Tăi din veac. Dăruieşte-le lor împărăţia Ta, împărtăşirea de bunătăţile Tale negrăite şi veşnice şi bucuria de viaţa Ta nesfîrşită şi fericită».

În toate rugăciunile Bisericii se exprimă o adîncă convingere despre faptul că fericirea veşnică e produsă de comuniunea cu Dumnezeu ca persoană, de privirea feţii Lui iubitoare. Aşa cum în viaţa aceasta numai o altă persoană ne poate procura bucurie şi o fericire relativă, aşa în viaţa veşnică numai Dumnezeu ca persoană ne poate procura bucuria netrecătoare a iubirii Lui nesfîrşite.

Cereri de înalt conţinut duhovnicesc se adresează lui Dumnezeu la slujba Vecerniei. În rugăciunea a şaptea de la începutul ei preotul se roagă: «Însuţi, Iubitorule de oameni, îndreptează rugăciunea noastră ca tămîia înaintea Ta şi o primeşte ca pe o mireasmă de bun miros şi dă-ne nouă paşnică seara de acum şi noaptea ce vine; îmbracă-ne cu armele luminii, izbăveşte-ne de frica nopţii şi de tot lucrul ce se petrece în întuneric şi ne dăruieşte somnul pe care ni l-ai dat spre odihna neputinţelor noastre, izbăvit de toată nălucirea diavolească».

Omul trece prin zi şi prin noapte înconjurat de stihiile naturii, de mişcarea lor năpraznică, iar din acestea pot lucra asupra lui energiile dumnezeieşti care le potoleşte şi le îndreptează spre folosul lui, dar din ele pot lucra şi puterile diavoleşti. Credinciosul se roagă lui Dumnezeu nu pentru o viaţă a lui trăită paşnic în izolare, ci pentru ferirea ei de tot felul de primejdii şi pentru înaintarea prin această pază şi întărire spre Dumnezeu, spre cunoaşterea Lui, spre lumina Lui, spre fericirea veşnică sub privirea Lui biruitoare. Toate darurile îi vin credinciosului în viaţa aceasta şi în viaţa viitoare din iubirea lui Dumnezeu ca persoană, toate sînt mîngîietoare pentru că izvorăsc din supremul Mîngîietor care este Duhul Sfînt.

Rugăciunile sfintelor slujbe au şi un conţinut care vizează tot mediul cosmic văzut şi nevăzut, prin care lucrează puterile lui Dumnezeu care ne apără de puterile vrăjmaşilor. Căci în mediul acesta cosmic trăieşte şi înaintează viaţa omului şi el se roagă ca acest mediu cosmic să-i fie făcut de Dumnezeu favorabil sporirii lui duhovniceşti, să nu-l împiedice de a rămîne în comuniunea cu Dumnezeu, sub privirea feţei Lui iubitoare, singura care poate întări şi ferici. Căci cultul este mijlocul principal care ajută viaţa omului să înainteze neabătut pe calea către unirea cu Dumnezeu şi spre veşnica fericire în lumina feţii Lui. Iar întrucît această apropiere de Dumnezeu cere o sporire a credinciosului în curăţia trupului şi a sufletului, în luminarea ce o aduce aceasta minţii, în bunătatea adusă de ea inimii, credinciosul se roagă şi pentru această sporire duhovnicească. Cultul este de aceea mijlocul principal de creştere spirituală a omului şi prin aceasta o anticipare a fericirii eshatologice, sau o arvună a acestei fericiri. El ne obişnuieşte cu o tot mai accentuată trăire cu Dumnezeu, sau în Dumnezeu, sub ploaia de raze a iubirii Lui care luminează, întăresc, înalţă viaţa noas-

tră, fără să o facă nepăsătoare față de viața semenilor, ci îndemnînd-o să devină un factor de tot mai mare ajutorare, susținere, mîngîiere și dreaptă sfătuire a lor.

În cele anterioare s-a presupus că energiile necreate ale lui Dumnezeu lucrătoare în cult în formă de daruri nu sînt numai energiile creatoare și susținătoare ale firii, sau ale creației, ci energiile care pornesc prin Duhul Cel Sfînt aflător în umanitatea Fiului lui Dumnezeu Cel întrupat, înviat și înălțat ca om, Care deci așa cum au îndumnezeit și înveșnicit întru slavă umanitatea asumată de El, sînt menite să ducă spre îndumnezeirea și fericirea întru slavă și umanitatea celor ce cred în El. Astfel energiile necreate din cultul creștin ortodox lucrează în același scop și au aceeași putere de a îndumnezei pe credincioși treptat, prin tot mai deplina unire cu Hristos, în măsura în care ei înșiși fac eforturi de a se curăți de patimile care îi leagă de cele pamîntești considerate ca singurele bunuri și de interesele lor egoiste care repede se veștejesc.

Dar energiile necreate ale lui Dumnezeu își extind lucrarea și în casele credincioșilor, umplîndu-le de darurile cerute. Ele lucrează nu numai prin rugăciunile credincioșilor, ci și prin mijloacele sfințite de preot în biserică sau chiar în casele lor. Femeia credincioasă stropește cu apă sfințită pătucul copilului, hăinuțele lui, tămîiază prin casă rostind rugăciuni, se roagă în fața icoanelor din casă pentru însănătoșirea celui bolnav din casă, pentru ajutorarea copiilor în viață. Tot mediul de viață al credincioșilor stă sub puterea energiilor necreate, sub ploaia de daruri aduse de ele.

